

Lendvai Edina¹ – Nagy Adrienn²

Szürkemarha készítmények ismertsége, fogyasztása

Knowledge and consumption of green cattle product

lendvai@mk.u-szeged.hu

¹SZTE Mérnöki Kar, f. docens

²SZTE Mérnöki Kar, okleveles vidékfejlesztési mérnök

Bevezetés

A Szomor gazdaságot egy okleveles kertészmérnök, Szomor Dezső, az állatszeretete miatt hozta létre. Közvetlenül vágás előtt a vágóhídról vásárolta meg az akkor már kihalófélben lévő állatokat. 1993-ban egy másodprivatizáció során megnyerte a Kiskunsági Nemzeti Park területeire kiírt bérleti pályázatokat, a mai napig ezen a területeken gazdálkodik. Az eltelt 23 év alatt csak őshonos magyar állatfajtákat tart ezeken a területeken, legnagyobb számban a magyar szürke szarvasmarhák vannak, mintegy 2500-2700 példány a szaporulattal együtt. Mivel élő állat formájában nem tudta reális áron értékesíteni a marhákat, ezért belevágtak a húsfeldolgozásba (Miklay, 2015).

Vizsgálataink során az alábbi célokat fogalmaztuk meg:

- az ökológiai gazdálkodás kialakulásának és fejlődésének megismerése hazánkban
- az ökotermékekkel, különösen a szürkemarhából előállított készítményekkel kapcsolatos fogyasztói szokások megismerése A kutatás eredményeit ismertetjük röviden a cikkben.

Szakirodalmi áttekintés

Az ökológiai gazdálkodás meghatározása

Az ökológiai gazdálkodás fogalmának sokféle értelmezésével találkozhatunk, Radics (2001) a szintetikus anyagok nélküli termelést emeli ki a definícióban, és a biológiai növényvédelmi technológia használatát hangsúlyozza. Az IFOAM definíciója az ökológiai gazdálkodást, egészséges termékek előállítására alkalmas termelési rendszerként értelmezi, mely óvja és megőrzi a talaj termőképességét, és figyelembe veszi a természetes ökológiai folyamatokat. (www.ifoam.bio, 2015). Solti (2004) meghatározásában az ökológiai gazdálkodásban a jogszabályok és a feltételrendszerek betartása kap központi szerepet a teljes folyamatban a termeléstől a feldolgozáson át a kereskedelemig. A szintetikus anyagok és genetikailag módosított szervezetek mellőzésére és a környezetkímélő technológiák használatára hívja fel a figyelmet.

Az ökológiai gazdálkodás kialakulása és helyzete hazánkban

Európában már az 1920-30-as években kialakultak az ökológiai gazdálkodás különböző irányzatai. Radics (2001) hat irányzatot említ, melyek a következők: biodinamikus, fenntartható gazdálkodás, Masanobu Fukuoka elmélet, permakultúra, szerves-biológiai és soil association.

Az 1980-as évekre tehető hazánkban az ökológiai gazdálkodás kezdete, 1983-ban indult a Biokultúra mozgalom, mely később egyesületeként működött, majd szakmai körökhöz kapcsolódva önálló regionális egyesületekké alakult. 2005-től napjainkban is Magyar Biokultúra Szövetség néven működnek. Feladatai:

- o a hazai és nemzetközi jogszabályalkotásban hazánk képviselete,
- o a Biokontroll Hungária Nonprofit Kft. ellenőrző és tanúsító szervezet, melynek logója az 1. ábrán látható,
- o a budapesti ökopiac működtetése,
- o különböző rendezvények szervezése és a Biokultúra szaklap szerkesztése (www.biokultura.org, 2015).

Az ökológiai állattartás előírásai

Az ökológiai állattartásnak szigorú előírásai és követelményei vannak, melyeket kötelezően be kell tartania a gazdálkodónak.

a. Az állatok származását szabályozó előírások

Az szabályozás célja, hogy az állatok egész életüket, a születéstől a levágásig ökológiai gazdaságban töltsék. Állatok bevonása konvencionális vagy másik ökológiai gazdaságból lehetséges, a konvencionális esetén szigorú szabályok vannak. (Siku et al., 2013).

b. Állatok elhelyezésére, tartástechnológiára vonatkozó előírások

Az állatok tarthatók épület nélkül szabadtartásban, vagy istállóban, állattartó épületben. A tartástechnológiát úgy kell kialakítani, hogy figyelemmel kell lenni az állat fejlődési, viselkedési és korának megfelelő élettani igényeire. Az épületben az állat igényeinek megfelelő természetes fényt, légmozgást és hőmérsékletet kell biztosítani.

c. Bánásmód

Az állatokkal egész életükben úgy kell bánni, hogy minél kevesebb szenvedésben legyen részük, levágás során is törekedni kell erre (Kassai et al., 2013).

d. Takarmányozás

Az ökológiai szarvasmarha, juh, kecske és ló tartást alapvetően legeltetésre kell alapozni, lehetőség szerint saját takarmánybázisra és önellátásra kell törekedni. Növényevő állatok konvencionális gazdaságból származó takarmánnyal nem etethetők, különböző hozamfokozók, takarmány kiegészítők, szintetikus ízesítőszerke használata tilos.

e. Állategészségügy

A betegségek terén a megelőzésre kell a legnagyobb hangsúlyt fektetni, a megfelelő fajtaválasztás a megfelelő tartástechnológia, és az állat takarmányozása is ezt szolgálja. Ha mégis kezelésre van szükség, akkor a homeopátiás és fitoterápiás készítményeket kell előnybe részesíteni. A kezelésekről állategészségügyi naplót kell vezetni (Siku et al., 2013).

A magyar szürke szarvasmarha

A honfoglaló magyarok évszázadok során tenyésztették ki, a Kárpát-medencében élő szarvasmarha, az őstulok, valamint velük élő szarvasmarhák keresztezéséből. Igénytelen fajta, jól alkalmazkodik az időjáráshoz. Egész évben a szabadban él, borját is a szabad ég alatt hozza világra. Jellegzetessége a hosszú szarva (Bellon, Kútvölgyi, 2001). Őseink mezőgazdasági igavonó állatként használták, de a mezőgazdaság fejlődésével az igás állatok iránti igény lecsökkent, így a szürkemarkha szerepe is megváltozott. A kis létszám melletti nagy hozamra törekedtek az állattartók, ezt az igényt az intenzív tejtermelő fajták tudták csak biztosítani (Bernáth, Holló, 2010). A XIX. század elején a legelő feltörések hatására visszaesett a szürke marha létszám is, hiszen alapvető életfeltételeiket nem tudták biztosítani. 1863-as aszályos év után számuk jelentősen lecsökkent, tömegével pusztultak el az állatok a legelőn. Az 1960-as években, az országban 3 állami gazdaságban tartottak szürkéket, ott is csak 3 bika és 200 tehén volt. A '70-es évektől növekedő tendenciát mutat a létszám, melyben nagy szerepe volt a Nemzeti Parkoknak, hiszen a mai állomány jelentős része itt él. Ma a Magyar Szürke Szarvasmarhát Tenyésztők Egyesülete (MSZTE) irányítja a tenyésztést. (www.agroinform.com, 2015).

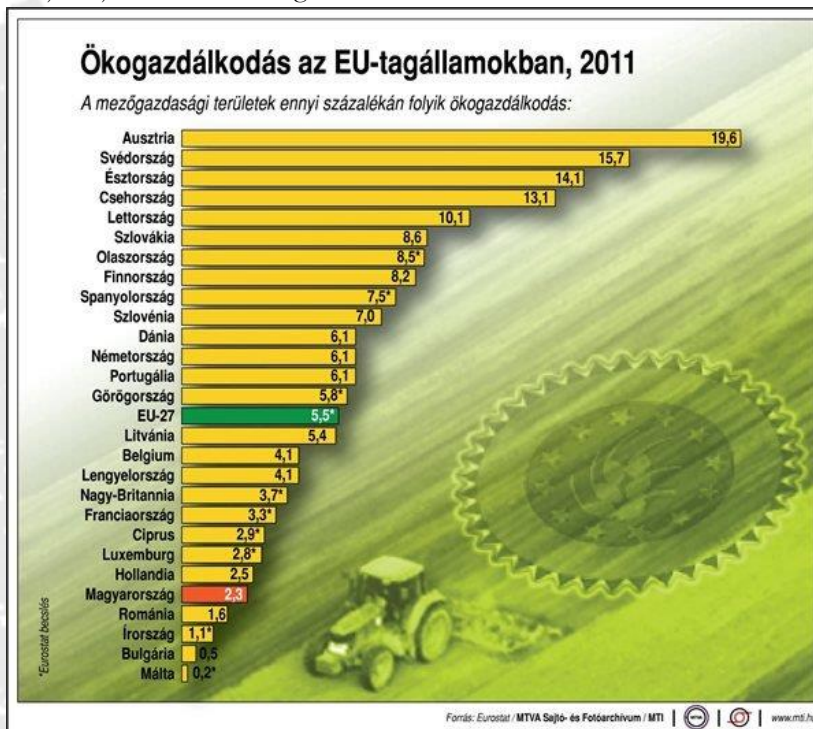
Anyag és Módszertan

Kutatásunkban kvalitatív és kvantitatív módszereket is alkalmaztunk.

Strukturált interjú készítettünk a Szomor gazdaság termelésvezetőjével, Miklay Gáborral (a Bevezetőben leírtak onnan származnak), valamint kérdőíves felmérést végeztünk a fogyasztók körében. Elsőként az ökológiai gazdálkodással kapcsolatos ismereteikről érdeklődtünk, majd az ökológiai termékek fogyasztásáról és vásárlási szokásaikról tudakozódtunk. Azt is felmértük, mennyire ismerik a Szomor gazdaságot és a húszüzem termékeit, illetve milyen gyakorisággal vásárolják azokat.

Eredmények és értékelésük

Az Unióban az ökotérületek aránya igencsak eltérő az egyes tagállamokban. Az 1. ábrán jól láthatók ezen különbségek. Hazánk sajnos jelentősen az átlag alatt található.

1. ábra Ökogazdálkodás az EU tagállamokban (%), 2011. Forrás: www.mon.hu

Az Európai Unió adatok alapján az egy főre jutó ökológiai élelmiszerre költött összeg átlaga 43,8 euró/ fő (2015). A rangsorban első helyen Dánia áll 163 euró/fő, majd Luxemburg, Ausztria, Svédország és Németország következik (<http://www.europarl.europa.eu> (b)).

Egy hazai, 1000 fős felmérés alapján kijelenthető, hogy az ökológiai termékek fogyasztásának legfőbb korlátját elsődlegesen a termékekkel szemben kifejezett szkepticizmus valamint a magas ár jelenti. (Szente, 2014).

Kvantitatív kutatásunk eredményeit néhány fontosabb kérdés, illetve a rá adott válaszok alapján ismertetjük.

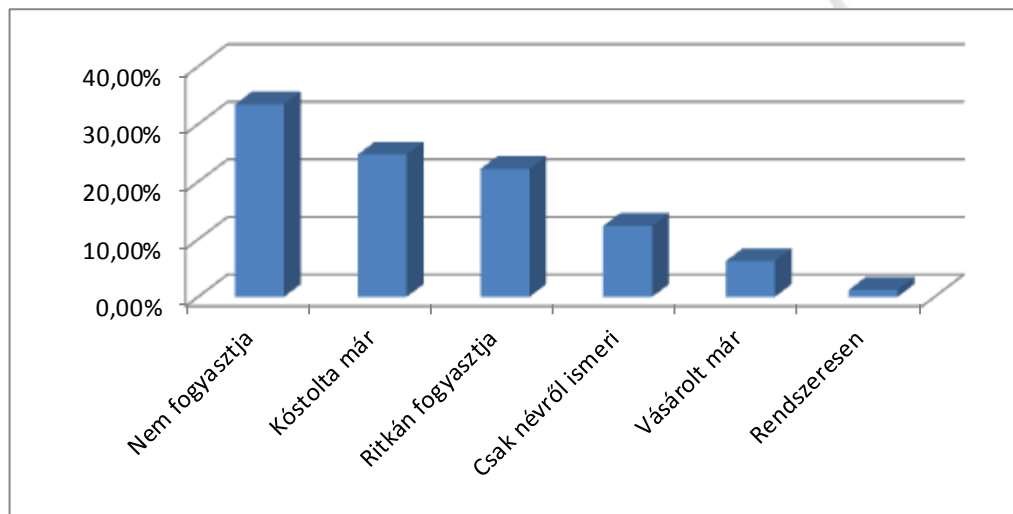
A 120 megkérdezett jelentős része 25-46 év közötti, Bács-kiskun megyei, közép- vagy felsőfokú végzettséggel rendelkező lakos.

A válaszadók ¾-e vallotta azt, hogy ismeri az ökológiai gazdálkodás fogalmát. Legtöbbször a vegyszermentességet emelték ki válaszukban, majd az egészséges termékek a természetesség és a környezetbarát gazdálkodási mód következett a sorban. Néhányan kitértek a fenntarthatóság kérdésére is, két főnek az ökológiai gazdálkodás hallatán a drága termékek, míg egy főnek a biodiverzitás megőrzése jut eszébe. Mindössze 35 fő nevezett meg konkrét gazdaságot, legtöbbször Szomor Dezső gazdaságát említették.

Az ökológiai gazdálkodásról alkotott véleményüket az alábbiakban lehet összefoglalni: A válaszadók 77,5%-a úgy véli, fontosak és kellenek ilyen gazdaságok, akik odafigyelnek a környezetre. 13,3%-uk azt választotta, hogy „hazugság”, szerintük nem lehet vegyszer nélkül termelni, míg 5,9% feleslegesnek tartja és 3,3% az egyéb lehetőséget választotta. A termékekkel kapcsolatos véleményekre is kíváncsiak voltunk. Igen sokan (56,7%) gondolják úgy, hogy ezek a termékek egészségesebbek, mint a nagyüzemiek, ugyanakkor a megkérdezettek harmada (36,7%) azt is jelezte, hogy drágábbak is azoknál. Sajnos 18,3 % úgy érzi, hogy nem hisz ezekben a termékekben.

A következőkben az ökológia gazdaságokból származó termékek fogyasztásáról kérdeztük őket. 31,6 % - sajnálatos módon – még soha nem evett / kóstolt ilyen jellegű élelmiszert, így a mintaszámunk lecsökkent 81-re. Közülük - mint megtudtuk - , kb ¼-ük havi rendszerességgel fogyaszt ilyen jellegű terméket, illetve kb.

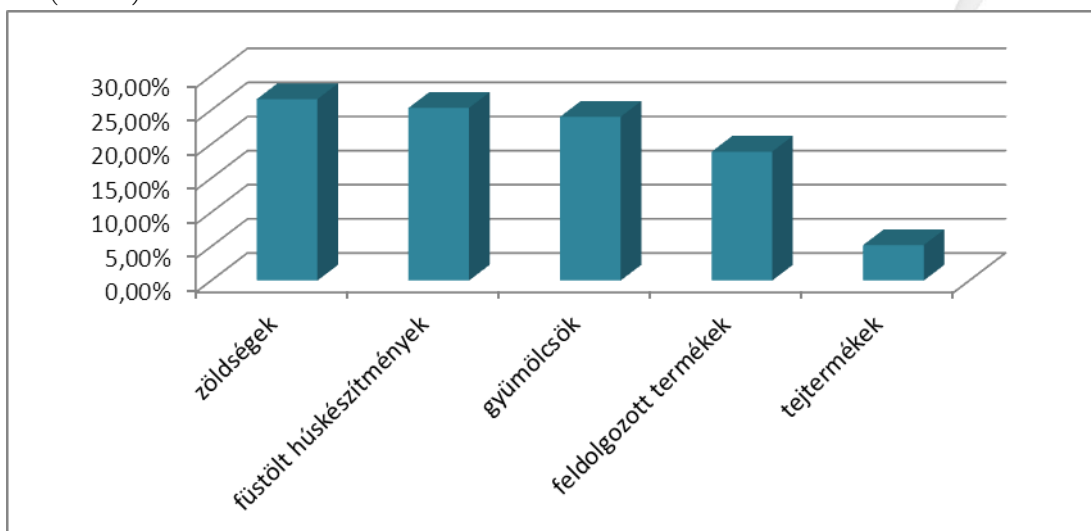
ugyanennyien évente néhányszor teszik ezt meg. A 2. ábrán a szürkemarkhából előállított élelmiszerek fogyasztását mutatjuk be – a megkérdezettek körében. Jellemzően a nem fogyasztás kategóriájába kerültek a válaszadók, s csupán közel 1/4-ük állította azt, hogy kóstolt már ilyen, illetve 22% vallotta azt, hogy ritkán, de fogyasztja ezen specialitásokat.

2. ábra: A válaszadók megoszlása szürke marha termékek fogyasztása alapján (n=81)

Érdekesképpén – a bivalyból készült húskészítményeknél rosszabb eredményeket kaptunk: a válaszadók többsége egyáltalán nem fogyaszt bivalyból készült termékeket, 4,9%-nak ritkán kerül asztalára, míg 2 főnek rendszeresen. A megkérdezettek 23,5%-a kóstolta már a termékeket.

Más termékcsoportokkal összehasonlítva nagyjából ugyanazon a szinten található a füstölt húskészítmények fogyasztása (3. ábra).

3. ábra: A megkérdezettek megoszlása aszerint, hogy milyen ökológiai élelmiszert fogyasztanak (n=81)

Az összes megkérdezett (n=120) 37,5 %-a ismeri a Szomor gazdaságot, de közülük sokan csak ritkán vagy soha nem fogyasztanak onnan származó terméket. Megtudtuk azt is, hogy gyakorlatilag a megkérdezettek közül csupán 1 fő az, aki rendszeresen vásárol szürke marhából előállított szalámit, 17 személy pedig kóstolta már. Érdemes megemlíteni, hogy elsősorban ismerősök ajánlására próbálták ki ezeket az árukat. Egyértelműen kiderült, hogy az ár miatt nem vásárolnak többször, illetve gyakrabban ezekből a különlegességekből.

LVIII. GEORGIKON NAPOK

58th Georgikon Scientific Conference

Összefoglalás

Kutatásunk következtetéseit az alábbi SWOT analízisben összegeztük (1. táblázat)

1. táblázat: Az ökológiai gazdálkodás SWOT elemzése

Erősségek	Gyengeségek
Kiváló termőhelyi adottságok Természetvédelmi területek hasznosítása Kitűnő genetikai alapok Természetes gazdálkodási mód Egészséges élelmiszerek Biodiverzitás megőrzése GMO mentesség	Aránytalan termelési szerkezet Alacsony feldolgozottság Nagy termelési kockázat Magas ellenőrzési költségek Drágábbak az öko termékek
Lehetőségek	Veszélyek
Feldolgozottság növelése Marketing stratégia kialakítása Pályázati lehetőségek jobb kihasználása Korábban kihasználatlan gyepterületek hasznosítása Értékesítési helyek növelése	Piaci anomáliák Jogszályi háttér szigorodása Időjárási viszontagságok Ellenőrzési költségek és az adminisztrációs terhek növekedése

Erősségek

- Hazánk kitűnő termőhelyi adottságokkal rendelkezik, az országban nagyságrendileg 5,3 millió hektár mezőgazdasági termőterület van, melyek elég különbözőek. Megtalálhatók jó minőségű termőföldek és rosszabb minőségű homokos, szikes területek egyaránt. A kedvező talajviszonyokon túl, a térségre jellemző éghajlat is alkalmas ökológiai termelésre.
- Az ökológiai állattartás keretei között lehetőség nyílik a természetvédelmi területek hasznosítására is, ahol az őshonos fajtáink értékes húst állítanak elő. A legeltetési állattartással a gyepek természetes, ökológiai egyensúlyát is biztosítják.
- Nagyon jó genetikai alapokkal rendelkezünk, számtalan őshonos magyar állatfajta van, mint pl. a magyar szürke szarvasmarha, melyek nagyon jól tarthatók ökológiai keretek között. Ezek az állatfajták igénytelenek és kiváló ellenálló képességgel rendelkeznek.
- Az ökológiai gazdálkodás elsődleges célja a természet közeli gazdálkodási mód, ezáltal a biodiverzitás megőrzése. Az ilyen területeken visszatér a természetes élővilág, olyan védett madarak jelennek meg, melyek életfeltételei korábban teljesen megszűntek az intenzív termelés során.
- A kémiai anyagoktól mentes termelésnek köszönhetően, egészséges élelmiszerek kerülnek a fogyasztók asztalára, a feldolgozott termékekbe sem kerülnek ízfokozók vagy más szintetikus anyagok. Az ökológiai állati termékek, mint pl. a szürkemarhahús az állat ellenálló képességének köszönhetően a fertőző BSE-kórtól mentesek.
- Az ökológiai termeléshez a természet iránt elkötelezett szakemberekre van szükség, akik napról-napra képesek a gazdálkodásukat a természet törvényeinek alárendelni és szabályai szerint gazdálkodni.

Gyengeségek

- Az ágazat gyengeségei közé tartozik az aránytalan termelési szerkezet, hiszen az ökológiai állattenyésztés töredéke a növénytermesztésnek.

- Ide sorolható, hogy alacsony a termékek feldolgozottsága, többnyire feldolgozatlanul kerülnek értékesítésre a termékek.
- Az ágazatra jellemző a nagy termelési kockázat, hiszen a termelés alapjai biológiai szervezetek, melyeket közvetlenül befolyásol az időjárás.
- További gyengeségnek számít, hogy az ökológiai gazdaságok részére kötelező ellenőrzéseknek igen magas a költsége.
- Itt kell megemlíteni az ökotermékek és a hagyományos termékek közötti árkülönbségeket, mely nagyban befolyásolja a keresletet. Ezek a termékek jóval drágábbak a hagyományosaktól, amit az indokol, hogy nem beszélhetünk tömegtermelésről, csak kisebb volumenben kerülnek előállításra, és nagyobb odafigyelést igényelnek.

Lehetőségek

- A feldolgozottság növelését említjük meg elsőként, hiszen a feldolgozott árukkal növelni tudná a termelő a termékpalettáját, és egy másik szegmensben is meg tudna jelenni a piacon.
- A kérdőíves megkérdezésből kiderült, hogy bár a megkérdezettek többsége ismeri ezt a gazdálkodási formát, de még sok fogyasztó szkeptikus a termékkel kapcsolatban, ezért szükség lenne egy jó marketingstratégia kidolgozására, mely kiváló lehetőség arra, hogy szélesebb körben is megismerjék a fogyasztók az ökológiai gazdálkodás lényegét és a termékeket. Így lehetőség nyílna új fogyasztói réteg megszólítására.
- Jelentős előrelépés lehetne, ha jól ki tudnánk használni az Európai Unió támogatásokat, hiszen a 2014-2020-as ciklusban az ökológiai gazdálkodás jelentős forrásokra számíthat a Közös Agrárpolitika keretein belül.
- Az őshonos magyar állatfajták külterjes, legeltetéses tartásával, a korábban elhanyagolt gyepterületek kihasználhatóvá válnak, mely a tájképre is kedvezően hat.
- Az ökogazdaságoknak az értékesítés növelése érdekében meg kellene találni azt a tudatos fogyasztói réteget, akik anyagilag is megengedhetik a termékekkel járó árkülönbségeket. Így a budapesti üzleteken túl, további vidéki nagyvárosokban is üzletek nyitását kellene megvalósítani, továbbá étterem tulajdonosokat is meg kellene keresni, hogy megismerjék a szürkemarhahúsban rejlő lehetőségeket, ezáltal új ízeket tudjanak kínálni vendégeiknek. Azonban ehhez meg kell tanulni a magyar szürke elkészítését, hiszen ez különbözik hagyományos marhahúsokétól. A témában már meg is jelent egy könyv (Kerekes Sándor: „Szakácskönyv a magyar szürkéhez”).

Veszélyek

- Nagy veszélyt jelenthetnek a piaci anomáliák, valamint a külföldi öko élelmiszerek térnyerése a hazai piacokon.
- Ide sorolhatnám az időjáráshoz való alkalmazkodás problémáját, hiszen a szélsőségekkel is szembe kell nézniük a termelőknek.
- Veszélyt jelenthet továbbá az adminisztrációs terhek növekedése és az ellenőrzési költségek emelkedése, mely jelentős hatással van a kiadásokra.
- A jogszabályi környezet folyamatos változását is itt kell megemlíteni, hiszen mindig napra késznek kell lenni. Nem tisztázott az állami területek és a Nemzeti Parkok területeinek kérdése, és az új földtörvény is nehezíti a tisztességes ökogazdaságok életét

LVIII. GEORGIKON NAPOK

58th Georgikon Scientific Conference

Felhasznált szakirodalom

1. Bellon T., Kútvölgyi M. (2001): A magyar szürkemarha, Budapest
2. Bernáth B., Holló I. (2010): A magyar szürke szarvasmarha szerepe a táj-és környezetvédelemben, A hús 2010/3-4. szám 103-106.
3. Miklay, G. (2015): szóbeli közlés
4. Radics L. (2001): Ökológiai gazdálkodás, Dinasztia Kiadó, Budapest
5. Siku Sz., Zámbo S., Kiss A. (2013): Az ökológiai állattartás szabályai, Biokultúra 2013/3., 16-20.
6. Solti (2004): Magyarország ökogazdálkodása az Európai Unióba történő csatlakozásunkkor, Budapest
7. Kassai K., Kovács A., Pajor F., Póti P., Prágai A., Prokaj E., Turóczy Gy., Tirczka I., Tózsér J. (2013): Ökológiai gazdálkodás alapjai 2., Gödöllő 2013., 103-119., 144.
8. Szente V. (2005): Az ökoélelmiszerek termelésének, kereskedelmének gazdasági és piaci összefüggései, Doktori Értekezés Kaposvári Egyetem, Gazdaságtudományi Kar
9. <http://www.biokultura.org/hu/gyakran-ismetelt-kerdesek>
10. http://www.ifoam.bio/sites/default/files/poa_german_web.pdf,
11. <http://www.mon.hu/magyarorszagon-alacsony-az-okologiailag-muvelt-terulet-aranya/2381573>
12. www.agroinform.com/allattenyesztes/szurkemarha-az-alfold-vilagszerte-ismert-jellegzetessege-13098
13. [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/554199/EPRS_ATA\(2015\)554199_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2015/554199/EPRS_ATA(2015)554199_EN.pdf)